

כאמ"ר קרן ל... (מסכת סוטה דף י...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת
"משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 242

לענין הר"ר צבי בהר"ר מרדכי זרעתי מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כג' אייר התשס"ח. מסכת סוטה דף ד - דף י

דף ד ע"א (א) תוס' ד"ה כמה שיעור סתירה, בירושלמי כל אלן שיעורין אחר התרת סינר. הרמב"ם (פ"א מסוטה), השמיט להאי דינא דשיעורין אלו לאחר התרת סינר נאמר. ועיין בקרן אורה (לקמן עמוד ב') שעמד על דבריו. ובשו"ת שערי ציון (ח"ג סימן טו אות ד) כתב, דאיירי בסינר שתיקן עזרא משום צניעות, כדאיתא בבבא קמא (פב). וכיון דפשיטא שהתירה אותו קודם הסתירה, בבאה לעשות העבירה, לא חש הרמב"ם להזכירו.

דף ד ע"ב (ב) גמ', כדו העראה. ביאר רש"י בד"ה כדו טומאה, דהעראה היינו נשיקת אבר באותו מקום. והעיר הרש"ש, דפליגי בה לקמן (כו:), ואיכא למאן דאמר דהיינו כדו הכנסת עטרה. ועיין באות הבאה.

(ג) גמ', שם. הקשה בשו"ת שערי ציון (ח"ג סימן טו אות ה), לשמואל, דאמר ביבמות (נה:), דהעראה היינו נשיקת אבר, אינו מושך זמן כלל, והיכי פליג אכולי תנאי דסוגיין ששיערו בכמה הוא שיעור סתירה. וביותר תימא על רש"י בד"ה כדו טומאה, שהעמיד סוגיין כשמואל. ותיריך, דשיעור הסתירה אינו רק כדו שיעור העראה, אלא כולל גם הזמן הנצרך להכנה למעשה זה, וכדכתב המאירי, ובהא שפיר נחלקו.

(ד) גמ', ר' אליעזר אומר כדו מזיגת הכוס. ביאר הקרן אורה (לקמן עמוד ב'), דכל אלו התנאים באו להחמיר ולמעט בשיעור הסתירה, מלבד שיעורו דר' יהושע, "כדו לשתותו". ואמרינן להלן דהיינו כדו מזיגתו ושתיתו, דאתא להקל משיעורו דר' אליעזר. ושיעורו דר' עקיבא "כדו לגומעה", דהיינו כדו לצלות הביצה ולגומעה, דאתי להקל מבן עזאי דאמר כדו לצלות ביצה.

(ה) גמ', רבי יהושע אומר כדו לשתותו. כתב התוס' שאנץ, דפשיטא להש"ס דשיעור המזיגה הוא ברביעית, ומשום הכי לא מיבעיא לגמרא שיעורא בכמה. והקשה התורת הקנאות, דאכתי איכא למיבעיא אי איירי בשתיה בבת אחת, או בשתית דרך ארץ דהיא שתי פעמים כדאיתא בפסחים (פו).

(ו) גמ', כדו שתושיט ידה לתוך פיה ליטול קיסם. כתב בהגהות הרד"ל, דבדוקא נקטו שתושיט ידה ולא שיושיט ידו, לפי דשאני וזירות האשה מזרירות האיש, ושיערו דווקא בזרירות דאשה. והיינו טעמא נמי דמאן דאמר כדו לקשור גרדי נימא, דמשערינן דווקא בגרדי דורזו במלאכתו, ולא בקשירת הדיוט.

(ז) גמ', הוה אמינא כדו טומאתה וארצותה. הקשה בחידושי הגרי"ז (סטנסיל), הא כיון דאיסור הסתירה הוא מחשש שנטמאה, מאי טעמא בעי שיעור אף כדו ארצותה, ולא סגי בשיעור טומאה גרידא. ותיריך, דשיעורא כדו טומאה הווי הלכה למשה מסיני, ואינו משום דבהכי יש לתלות שנטמאה. ואם כן שפיר איכא למימר "דכדו טומאה" כולל הוא נמי ארצותה.

(ח) תוס' ד"ה אי הכי, בסוה"ד, אי נמי יתריך בבן עזאי כדו למוזג ולשתותו. דסתם מזיגה למשתיה מיד הוא. ותיריך, דדוקא אליבא דר' יהושע דאמר בקמייתא כדו לשתותו, יש לומר דמאי דתני בבתרייתא כדו למוזג היינו כדו למוזג ומיד לשתותו. אבל בעלמא, אי תני כדו מזיגה, היינו מזיגה גרידא. אמנם בן עזאי דאמר כדו לשתותו, שפיר יש לומר דמוסיף אדברי ר' יהושע שאמר כדו מזיגת הכוס, דבעינן אף כדו לשתותו.

(ט) תוס' ד"ה דמרחק או דמקרב, בחזרת וכו' משום דידע שיעורה דהיינו כדו מזיגת הכוס. הקשה הקרן אורה (לקמן עמוד ב'), אם כן, מאי מספקא לרב אשי בחזרה ברוח, האם הוי כי היכי דאזיל והדר אתי, או כי היכי דאזיל ואתי והדר קאי בדוכתייה, ניחוי אנן מה שיעור מזיגת הכוס.

(י) בסוה"ד, אבל בהקפת דקל תימא אמאי לא קמיבעי ליה. ובתוס' שניץ כתב,

דשמא רצה לומר כדו הקפת דקל בינוני. והשפת אמת תירץ, דידעו כמה עובי הדקל, כיון שהוא שיעור מזיגה.

דף ד ע"ב (יא) גמ', אמר רב יצחק וכו' כל אחד ואחד בעצמו שיעור. הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ב), פסק כר' עקיבא, דשיעור סתירה הוא כדו צליית ביצה וגמיעתה. והקשה בליקוטי הלכות, כיון דאמר ר' יוחנן דכל אחד בעצמו שיעור, מה שייך לפסוק בהא הלכתא כחד. ונלכאורה יש לומר, כיון דשיעור טומאה הלכה למשה מסיני, אף שכל אחד בעצמו שיעור, אין מה ששיערו אלא לקבוע השיעור לדינא, ולא מה שהיה אצל כל אחד מהווה שיעור אחר. ועיין לעיל בעמוד א' אות ז. (ח.ו.).

(יב) גמ', ואי בעית אימא מרבו שמע. קשה, הא רבו היה רבי עקיבא, וכדכתבו התוס' (בעמוד א') ד"ה בן עזאי, ורבי עקיבא שיעור אחר קאמר. (ח.ו.). ואולי יש לומר, דהווי רבו אחר, ואין הוכחה ממה שכתבו התוס' דרבי עקיבא היה רבו היחיד. (ש.ב.).

(יג) גמ', ואיבעית אימא סוד ה' ליראיו. הקשה המהר"ץ חיות, איך פסקינן הלכתא על פי סוד ה', הא לא בשמים היא. ובשו"ת תורת מרדכי (יור"ד סימן קנג בהגה"ה) ביאר, דהאי ספק הוי ספיקא דמציאות, וכבר כתב המשנה למלך (פ"ט מאישות ה"ו), דדוקא ספיקא דדינא אינו יכול להתברר על פי אליהו, אבל ספיקא דמציאות שפיר אפשר לקבוע על פי אליהו, והוא הדין הכא. [ולכאורה יש לכאר דאין הגדרת סוד ה' ליראיו ענין נבואה, אלא בגדר רוח הקודש]. דהרי כבר כתב רש"י לקמן (כא). בד"ה לכבות, זו תורה דכתיב הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. יין סוד. הרי דידיעת התורה הווי בגדר גלוי סוד. וכדאיתא במנחות ז. גבי ר' אבימי שהלך ללמוד אצל ר' חסדא תלמידו. ואמרה הגמ' דהכי מסתייע, וביאר רש"י משום יגעתי ומצאתי. דהיינו שידיעת התורה מציאה היא.].

(יד) גמ', כל האוכל לחם בלא נטילת ידיים כאילו בא על אשה זונה. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דדמו להדדי בהא דמביאים לידי עניות. דעל זונה כתיב, "רועה זונות יאבד הון" (משלי כט, ג), והאוכל בלא נטילת ידיים נמי נענש בעניות, כדאיתא בשבת (סה:).

(טו) גמ', כל המזולזל בנטילת ידיים וכו'. כתב רש"י בד"ה המזולזל, שאוכל תמיד בלא נטילת ידיים. וביאר בשו"ת מטה יוסף (ח"ב סימן יח סקל"ד, הביאו הבאר היטב בסימן קנח סקט"ז), דאיירי בגוונא שאינו נוטל משום עצלות, דאי משום שמזולזל בתקנת חכמים, אפילו בפעם אחת נעקר מן העולם. (טז) תוס' ד"ה נעקר מן העולם, תימא לר"י וכו' מאי אריא נטילת ידיים. תירץ האליה רבא (קנח ס"ט), דאף דתקנת נטילת ידיים היתה משום סרך תרומה, ואין בו טעם בפני עצמו, קמשמע לן דאף בכהאי גוונא אמרינן דנעקר מן העולם.

(יז) גמ', צריך שיגביה ידו למעלה. ביאר רש"י בד"ה שיגביה ידו, ראשי אצבעותיו, שיהיו המים משפעין לצד זרועותיו. וכתב הבית יוסף (קסב), דפירש כן משום דסבר דנטילת ידיים לחולין, אינה אלא עד מקום חיבור האצבעות. אבל לשיטת הרי"ף בברכות (מא: מדפי הרי"ף), דאף לחולין בעינן נטילה עד הקנה, הוא הדין דבעי להגביה כל היד. והב"ח (שם) ביאר, דאין כוונתו לאפוקי שאר היד, אלא כוונתו שיהיה ראשי האצבעות על מנת שתבא הנטילה אף עליהן.

(יח) גמ', שמא יצאו חוץ לפרק ויטמאו את הידיים. הקשה הבית יוסף (קסב), אי חיישינן שמא יצאו מים טמאים חוץ לפרק, ויחזרו אחר הנטילה ויטמאו ידיו. אמאי לא אמרינן שישפיל ידיו מתחילה ועד סוף, דבכהאי גוונא ליכא

שקוצרו ימיו משום שאין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה. וכן דאיתא **בבראשית רבה** (פס"ג יב) אמר הקב"ה, כך הבטחתי את אברהם ואמרתי לו, "ואתה תבא אל אבותיך בשלום", זו היא שיבה טובה. והוא רואה לכן בנו עובד עבודת כוכבים, ומגלה עריות ושופך דמים. מוטב לו שיפטר בשלום. זה הוא שכתוב (תהלים סג) **"כי טוב חסדך מחיינם"**, הרי דהשלמת ימי האדם אינה באריכותם אלא בהשגת השלמות. ואולי יש לבאר לפי זה חשיבות ההבטחה של האסיפה בזמן לבעל תשובה. אי כי גם הימים שחטא בהם יחשבו לו. ב. כדאיתא **בעבודה זרה** (יז.) בר' אליעזר בן דורדיא שכשחזר בתשובה יצתה נשמתו. ואמר עליו רבי שקנה עולמו בשעה אחת. הרי דזו מעלת בעל התשובה, שזוכה להשלים ימי חייו בזמן קצר. (ש.ב.י.).

(ו) **גמ'**, והומכו ככל יקפצון כאברהם יצחק ויעקב. ביאר **הבן יהוידע**, דכונה פטירת הצדיקים בשם קפיצה, לפי שבעת פטירתם אינם מתעכבין, אלא מיד קופצים למקומם בגן עדן.

(ז) **גמ'**, גבוהה גבוהה מלקט. תמה **הבן יהוידע**, במאי איירינן, דאם קוצר שדהו, הרי נוטל כולן, ואם אינו קוצר שדהו, מה ענין יש ליטול הגבוהות. וביאר, דטבע השיבולין הבריאות והמלאות שמתכופפות כלפי מטה, לפי שאין כח בקנה שלהם לסבול כובדן. אבל השיבולין שעומדות זקופות ואינם נופלות, ניקות ושדופות הן, וע"כ יש כח בקנה לסובלן, הלכך מלקטן. והוא הדמיון לאנשים הריקים, שדרכם להגביה עצמם, להראות שעליונים הם על הכל.

(ח) **גמ'**, וחד אמר אני את דכא ומסתברא כמאן דאמר אני את דכא. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דאתי ללמדנו, שהחשוב ישפיל עצמו לגבי השפל ממנו ולא יפטר עצמו, בטענה שאינו לפי כבודו.

(ט) **גמ'**, אין עפרו ננער. הקשה **הבן יהוידע**, אמאי נקט ר' אלעזר הלשון "אין עפרו ננער", ולא הלשון השגורה, ש"אינו קם לתחית המתים". ועוד, אם כן, לא שבקת תחיה לשום בריה, דהרי אין אדם שלא נכשל בגסות הרוח. וביאר, דאין הכוונה שאינו קם כלל, אלא שקימתו אינה בבחינת ננער. והיינו שהצדיקים דומה עליהם הקימה כאילו התעוררו זה עתה משינה עמוקה המחזקת את גופו. אבל גסי הרוח דומה עליהם הקימה כאילו קמו עתה ממיטת חוליים, שעדיין כאב החולי נרגש בהם ומחלישם.

(י) **תוס' ד"ה כל אדם**, תימה אמאי לא חשיב במשנת חלק. תירץ **התורת הקנאות**, דשתי תחיות יש, וכדאריך **הרדב"ז** (ח"ג סימן תרמד), האחת, סמוך לביאת המשיח לצדיקים שמתו בגלות. והשנית, תחיה כללית. ומה דשינוי במשנת חלק, הם אלו שאין להם תחיה כלל. אבל הכא שנינו שאין עפרן ננער בתחית הצדיקים, שאפילו שמתחמת צידקותו ראוי לקום בתחיה הראשונה, כל שיש בו גמסות הרוח אינו ננער.

(יא) **גמ'**, כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה **מיללת עליו**. ביאר **המאירי בחיבור התשובה** (מאמר א פרק ה), דאמר שכינה מיללת עליו דרך צחות. ועיקר הכוונה שהבריות מיללות עליו. ומשום שבכח טבעו היה ראוי לחכמה ומידות נכבדות, וברוב סיכלותו איבדם על ידי גסות רוחו. או דאמר כן לחזק היללה, וכדמצינו שאמרו **בגוטיץ** (צ): אפילו מזבח מוריד עליו דמעות.

(יב) **גמ'**, אפילו רוח קימעא עוברתו. ביאר **המאירי בחיבור התשובה** (מאמר א פרק ה), דהעולם שונאים את בעל הגאווה, אבל הוא ברב גאוותו בו לשנאתם, ואינה חשובה אצלו כלל. וכשאחד מעיז פנים כנגדו, שוב קמים עליו כולם בראותם שעברה שעתו, וכדאמר **זרש להמן** "אם מזרע היהודים וגו'" (אסתר ו, יג), דאחר שראו שעברה שעתו שוב יקומו בו כל היהודים וינקמו בו. **והבן יהוידע** ביאר, שהגאווה מתבלבלת דעתו, ומצטער אפילו מדיבור קל של בזיון, ודומה עליו כאילו קיללהו קללה נמרצת וסתרו על לחיו.

(יג) **גמ'**, תלמיד חכם צריך שיהיה בו אחד משמונה **בשמינית**. ביאר **המאירי** (בסוגיין, וביתר ביאור בחיבור התשובה מאמר א פרק ה), דמדה זו נקראת בשם "קרת רוח". וענינה, שהוא נכנע ועניו, אבל מאידך מכיר במעלותיו, ומיקר עצמו מלהתחבר עם ההמון באופן מתמיד, אלא רק לצורך השעה, ועל ידי זה גורם שדבריו מתקבלים על בני דורו ויוכל להוכיחם.

(יד) **גמ'**, שם. וביערות **דבש** (דרוש יב) ביאר, שנרמז כאן לפרק השמיני **בתהלים** (פקי"ט), שיש בו שמונה פסוקים הפותחים באות "ח". דכתיב התם "חבר אני לכל אשר יראוך". וענינו, דצריך להתחבר עם שאר אנשי דורו, ולא יאמר מה לי ולהם, הרי גדול הדור ומנהיגו אני. ובשם **הגר"א** (נדפס בסוף ספר **קול אליהו**) ביארו, דמרמז על הפסוק השמיני שבפרשה השמינית מהתורה, דכתיב התם "קטנתי מכל החסדים" (בראשית לב, יא). וענינו, שאף שממדת הענוה אין לו לתלות שבאו עליו הטובות מזכותו. מכל מקום, כדי להרגיש שנמעט מזכויותיו, ולהרבות בזכויות. שפיר יכול לתלות שהחסדים שנעשו עמו, גרעו מזכויותיו כמו שאמר יעקב אבינו.

(טו) **גמ'**, אמר רבא בשמאת דאית ביה ובשמאת דלית ביה א"ר נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה. לכאורא ר' נחמן פליג ארבא, וסבירא ליה דאפילו גסות

למיחש שיצאו מים טמאים. ותירץ, דודאי דמהני בכך, מיהו סמכוהו אקרא **ד"וינטלם וינשאם"** (ישעיה סג, ט), ומשום הכי תיקנו שיגביה. ובשם **מהר"י אבוהב** כתב, דלדעת הסוברים דסגי בנטילה עד הפרק, יש לבאר, דהחשש הוא שמא יצאו חוץ לפרק ראשון, דאף שאינו מקום נטילה, מכל מקום תומאה יש בו, ומשום הכי אם ישפיל ידיו חיישינן שיפול מכף ידו שאין בה טהרה על אצבעותיו. **והב"ח** (שם) כתב, דכיון דעל כרחו מחויב להגביה ראשי אצבעותיו בתחילת הנטילה כדי שתעלה להם יפה, שוב אינו יכול להשפילם דחיישינן שיצאו חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידיים.

(יט) **רש"י ד"ה שמה יצאו, בתוה"ד**, נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד הפרק וחזרו ליד טמאה. מבואר מדבריו, דאילו היו המים השניים יוצאים חוץ לפרק, היו מטהרים את הראשונים. וכתב **הר"ש בידיים** (פ"ב מ"ג), דאגב חורפיה לא עיין בה, משום דאין המים השניים מטהרים הראשונים, אלא במקום הנטילה.

(כ) **גמ'**, כל האוכל פת בלא ניגוב כאילו אוכל לחם טמא. ביאר **רש"י בד"ה כל האוכל בלא ניגוב**, דדבר מאוס הוא וחשיב כטומאה. **ורש"י בעין יעקב ד"ה כל האוכל הוסיף**, דבתר דקאמר ליחזקאל לאפות הפת בצפיעי בקר וגללי אדם, אמר לו "ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא", הרי דדבר מאוס חשיב טמא. **והטור** (קנח) כתב, ד"לחם טמא" בגמטריא "בלא ניגוב ידיים". **והבית יוסף** (שם) ביאר, דהיינו טעמא, משום דהמים הראשונים נטמאו מחמת ידיו, ולכתחילה בעינן להעבירם על ידי ניגוב ולא סגי במים אחרונים. וכתב **המשנה ברורה** (שם סקמ"ו), דלדבריו, כל שנטל מרביעית דקיימא לן שהמים לא נטמאו, שוב יכול לאכול אף בלא ניגוב, דהא ליכא טומאה.

(כא) **גמ'**, כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דהמסלסל בשערו והנהגתו להיות איש יפה תואר ומראה, סופו שתצודנו הערוה, כדמצינו ביוסף עם אשת פוטיפר. ועלה מקשינן, אי הכי "היא תצוד מיבעי ליה", דהא קאי אזונה. **והעיון יעקב** ביאר, דכל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו כדאיתא **בפסחים** (סו), ומעתה עלול להכשל באשת איש וכמו שאמר **לעיל** (ג) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות.

דף ה ע"א

(א) **גמ'**, אפילו עושה צדקה בסתר, מתן בסתר יכפה אף. פירש **רש"י ד"ה אפילו עושה**, שנותן מידו לידו של העני. ולכאורה צריך עיון, דבכחאי גוונא אינו מתן בסתר גמור. דאף דשאר בני אדם לא ידעו שנותן, וכמה. מכל מקום העני רואה את הנותן לו, ומתבייש. וכדאיתא בשולחן ערוך יו"ד סי' רמ"ט סע"ט. (א.ר.) ונראה ליישב, דהכא הרי אזלינן אדם שחוזר בו מגאוהו. וענין הגאווה אף באופן שלכאורה מורה לעצמו היתר, היינו שמתגאה בנתינת הצדקה. וכיון שלא מראה זאת לאחרים הרי שניקה עצמו ממידה זו לגמרי. והוא מה דבעינן הכא.].

(ב) **גמ'**, אזוהרה לגסי הרוח מנין אמר רבא אמר זעירי שמעו והאזינו אל תגבוה. העיר **המהרש"א** (חידושי אגדות), מאי אתא לאשמעינן, אי לענין איסורא, הרי מפורש הוא בכמה מקראות. אי לענין מלקות, הא לא ילפינן מלקות מדברי קבלה. וביאר, דקאי אהא דאמרינן דלא ינקה מדינה של גיהנם, ועלה מקשינן היכן אזוהרת, הרי אין עונשין אלא אם כן מהירים. ותמה עליו **התורת הקנאות**, דהא גם אי לא הוי מדברי קבלה אין לוקין עליו, משום דהוי לאו שאין בו מעשה. ותו, היכן מצינו בעונשי גיהנם שלא עונשים אלא אם כן מזהירים.

(ג) **גמ'**, רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת. הסמ"ג (לא תעשה סד) כתב, דנגלה לו בחלום הלילה שיש למנות לאו זה במנין המצוות. אבל **הרמב"ם** לא מנאו במנין המצוות. וכתב **המגדל עוז** (פ"ב מדעות ה"ג), שלא מנאו משום דהיא מדה שבלב ואינה ניכרת לבית דין שיהיו עליה. **והסדר משנה** (שם) כתב, דמהא דלא מבואר בסוגיא דרב נחמן בר יצחק דדריש ליה מהתורה פליג אדרבא, אמר זעירי דיליף לה מדברי קבלה, משמע דהוי אסמכתא בעלמא.

(ד) **גמ'**, לסוף מתמעט. ביאר **רש"י בד"ה מתמעט**, מחשיבותו. הקשה **העיון יעקב**, דהוא קרא מפורש **במשלי** (כט, כג) "גאות אדם תשפילנו". ומשום הכי פירש, דמתמעט מתורתו וממונו, או מבריותו.

(ה) **גמ'**, ואם חזר בו נאסף בזמנו כאברהם. לכאורה צריך עיון, לפי מה שפירש **רש"י** (בראשית פכ"ה ל'), שיום שהאכיל יעקב לעשיו נזיד העדשים, מת בו אברהם, שקיצר הקב"ה חמש שנים מימיו כדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה. (ח.ו.). אמנם לפי מה שביאר **רש"י** כאן ד"ה **יקפצון**, מן העולם ימותו מות ישרים. הרי אין פירוש "בזמנו" בעת שקצבו לו, אלא סילוקו בהשלמת חייו, אף שהושגה בקיצור הימים. וכן ביאר **רש"י** שם שכתב,

(ב) גמ', אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם. הנמוקי יוסף ביבמות (ב. מדפי הרי"ף) הסתפק, באשת כהן שנאנסה דאסורה על בעלה, האם דינה כאשת ישראל ברצון שאינה זקוקה לחליצה. והבית שמואל (אה"ע קעג סק"י) כתב, דכיון דמסקינן ביבמות (נו): דאשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום זונה ומשום טומאה, פשיטא שאינה זקוקה ליבום. והקשה הגרע"א (בתוספותיו למשניות), מהא דמבואר בסוגיין, דכל שיש לו אח חלל, שפיר נופלת לפניו ליבום. וביאר הקובץ הערות (סימן טו סק"ג), דאף דבעלה לוקה עליה משום זונה, אכתי אינה סיבה לאסורה על היבום, בלא הקל וחומר דבמותר לה נאסרה באסור לה לא כל שכן. והכא שאחיו חלל ליכא להאי קל וחומר, דהרי אילו הבעל גופיה היה חלל נמי שריא ליה. [נאמנם אכתי יקשה מאי מספקא לנמוקי יוסף, הא סוגיא ערוכה היא דאיכא חליצה].

(ג) תוס' ד"ה באשת כהן, בסוה"ד, אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא וכו'. בתוס' הרא"ש וכן התוס' ביבמות (פד): ד"ה שייר תירצו, דלא אמרינן האי קל וחומר אלא היכא דהקילקול אירע בה, אבל בנעשה פצוע דכא שהקילקול אירע בו, לא אמרינן ליה.

(ד) מתני', האומרת טמאה אני לך. בירושלמי (בפרקין ה"ג) מקשים, הא מסקינן בנדרים (צ:), דמשנה אחרונה אמרו, דהאומרת טמאה אני לך אינה נאמנת, וכי מתניתין דאינה אוכלת בתרומה כמשנה ראשונה אולא. ותירץ, דשאני הכא דאיכא רגלים לדבר דבכהאי גוונא אף למשנה אחרונה נאמנת. והקשה המשנה למלך (פ"ח מתרומות ה"טו) אקושת הירושלמי, דלמא מתניתין איירא אחר קיניו וסתירה, ובכהאי גוונא אף למשנה אחרונה אינה אוכלת בתרומה כדשינן לעיל (ב.). "ונכנסה עמו לבית הסתר אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה". ותירץ, דאי מתניתין אחר קיניו וסתירה פשיטא ומאי קמשמע לן, אלא דאיירא אחר ששתתה ולא נבדקה, ועתה אומרת שטמאה היא. דלא אמרינן שהיא משקרת, דהרי המים לא בדקה, אלא תלינן בזכות תולה, או דאין הבעל מנוקה מעוון, ושפיר הקשה הירושלמי ותירץ.

(ה) תוס' ד"ה האומרת, קשיא בשלהי מסכת נדרים דפליגי רבה ורב ששת. הקשה המשנה למלך (פ"ח מתרומות ה"טו), דלכאורה כי היכי דבאו לה עדים היינו בטר דשתאי כדאמרינן בסוגיין, הוא הדין אומרת טמאה אני איירי אחר ששתתה, ואם כן פשיטא שתאסר אף לרב ששת, דוכי משום שאמרה טמאה אני תותר. ועוד, הרי טעמא דרב ששת שלא להוציא לעז על בניה, ומבואר התם דכל שנתאלמנה או נתגרשה אינה אוכלת, ואם כן הכא שמוציאים אותה מבעלה אמאי אכלת בתרומה.

(ו) גמ', סוטה שיש לה עדים במדינת הים. ביאר רש"י בד"ה סוטה, שראו שנטמאה מזה. מבואר מדבריו, דאם יש עדים על טומאה אחרת, המים בודקים אותה. וכתב המשנה למלך (פ"א מסוטה ה"ד), דלשיטתו נמי, אי באו עדים על טומאה אחרת, לא אמרינן דמהא דהמים לא בדקה, סהדי שקרי נינהו. דשם לא בדקה משום שיש עדים אף על טומאה זו. ומעתה, הא דתנן במתניתין "ושבאו לה עדים" היינו נמי על טומאה אחרת. אבל הקרן אורה כתב, דאי תלינן בחשש רחוק שמא יש עדים על טומאה זו, הרי שפיר נמי יש לתלות בחשש רחוק דאין הבעל מנוקה מעוון, ואם כן מנין לרב ששת שאם יש עדים במדינת הים, אין המים בודקים אותה. אלא על כרחך דלא תלינן בהכי, ורק אם יש לה עדים על טומאה זו, אמרינן שאינה שותה.

(ז) גמ', אי נימא מקמי דתשתי זונה היא. פירש רש"י בד"ה זונה היא, דפשיטא דאסורה בתרומה דהא תני רישא דהאומרת טמאה אני לך אינה אוכלת בתרומה. והקשה התוס' הרא"ש, דאי הכי, הוי ליה לאקשווי והא תני לה רישא. ומשום הכי ביאר, דהכי מקשינן והא זונה היא, וזונה אינה אוכלת בתרומה.

(ח) גמ', תיגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו. הקשה בקונטרס דברי סופרים (סימן ה אות ו בהגה"ה), מגלן דכח הבדיקה שוה לכח עדים, דלמא לא מהני אלא בתורת בירור של עד אחד דמהני אפילו פסולים, אבל נגד עדים לא מהני. וביותר תימא, כיון דשייך לתלות בסיבות אחרות אמאי לא בדקה המים, כגון שאין הבעל מנוקה מעוון, ומנין לתלות שבאמת לא נטמאה ולפסול העדים. וקושיא זו כבר הקשה התוס' הרא"ש, וכתב, דלא מיבעיא לרבנן לקמן (ו). דמשלחים עמו שני תלמידי חכמים, שאין לחוש שבא עליה בדרך, אלא אפילו לר' יהודה (שם) דסבר דנאמן, לא חיישינן להכי כיון דלא שכיחא.

(ט) גמ', אמר ליה רב יוסף לעולם אימא לך מים בודקין וכו'. ביאר הקרן אורה (על רש"י בד"ה סוטה), דאין נפקותא לדינא בפלוגתא דרב ששת ורב יוסף, דלתרווייהו לא פסלינן לעדים מכח הא דלא נבדקה. אלא דרב יוסף אמר לה מסברא דאיכא למתלי בזכות תולה, ורב ששת נפיק לה מקרא דועד אין בה. ויישב בכך מה שהקשו על הרמב"ם (פ"ג מסוטה הכ"ג). שכתב, דאין העדים נפסלים שאין המים בודקים אלא מי שאין לה עדים, ועוד שמא בעלה אינה

פורתא אינה טובה. וכן משמעות לשון הרמב"ם (פ"ב מדעות ה"ג) שכתב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח וכו'. ולפיכך צוו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח, ועוד אמרו בשמתא מאן דאית ביה גסות הרוח, ואפילו מקצתה. [נאמנם אולי יש לדייק מלשון רש"י דסבר דלא פליגי. שכתב בד"ה לא ממנה, לא יחפרך אדם לא בכולה וכו'. דהיינו דאתי ר' נחמן למימר, דאפילו אם צריך התלמיד חכם לנהוג מעט גסות הרוח כדי שיוכל להוכיח בני עירו, ודבריו ישמעו, מכל מקום ישנא הגסות, ולא יחפרך אפילו במקצתה. (ש.צ.א.)].

דף ה ע"ב

(ז) גמ', ולשאת ולספחה. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), אמאי לא נקטו הקרא ד"כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת" (ויקרא יג, ב), שנכתב מקמי הא. וביאר, דדרשה דהכא אינה ממשמעות דקרא, אלא מהיתור. דכיון דכתיב "זאת התורה לכל נגע הצרעת" (ויקרא יד, נד), תו לא הוצרך להוסיף "לשאת ולספחת".

(יז) גמ', ולא עוד אלא שאין תפילתו נמאסת. הקשה העץ יוסף, מאי סלקא דעתך דנמאסת. וביאר, דאחר שאמרו דמי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות, הוה אמינא שאין לו להתפלל, דהרי תפילות כנגד תמידים תיקנום, קמשמע לן, דאין תפילתו נמאסת. עוד ביאר, דדרך השפלים ללבוש בגדים בזויים, והוה אמינא דכיון דכן אין תפילתו מתקבלת, קמשמע לן דאפילו הכי אין תפילתו נמאסת. ועיין בבאור הבן יהודה.

(יח) גמ', אל תדברי ונסתרה וכו'. הקשה הגרע"א (בתוספות למשניות), מה לי מה דלא חשיב קיניו, אכתי כיון דעברה איסור יחוד דאורייתא, יש לאסורה על בעלה למאן דאמר לקמן (כה), דעוברת על דת אסורה לבעלה. ותירץ הרש"ש, דמתניתין איירא אף באלו שאינה אסורה עמהם ביחוד, ומכל מקום אי קינה לה ונסתרה נאסרת, כמבואר ברמב"ם (פ"א מסוטה ה"ג) ובמשנה למלך (שם).

(יט) תוס' ד"ה הא גופא קשיא, תימה לרבי וכו'. העיר הגרע"א (בתוספותיו למשניות), דלמאי דסלקא דעתך דאל תדברי נמי הוי קיניו, שפיר לא תני כיצד אין מקנים, משום דמאי דתני "אומר לה בפני שניים אל תדברי" הוא גופא הקיניו. אלא קשיא לגמרא, דכיון דאל תדברי נמי הוי קיניו, בהכרח דאסור, ואמאי תני סיפא דיברה מותרת.

(כ) גמ', אמאי תתייבם נמי יבומי. הקשו התוס' ביבמות (יא). ד"ה צרת סוטה, למאי דסבר רב (שם) דסוטה ודאית חשיבה ערוה, ופוטרת אף את צרתה מן היבום, אמאי מקשינן הכא ודתייבם, הרי ספק ערוה נמי אסורה. ותירץ הרא"ש (שם), פרק קמא סימן ד), דאף דסוטה ודאית חשיבה ערוה דטומאה כתיב בה כעריות, מכל מקום ספק סוטה, דטומאה דידה בלשון עשה כתיבא, אפילו ספק ערוה לא הוי. ובשם הראב"ד כתב, דסוגיא דידן פליגא אסוגיא דיבמות, ולסוגיין אף סוטה ודאית לא הוי ערוה. והוסיף, דלדינא אולינן לחומרא כסוגיא דסוטה, ואף ודאי סוטה אינה פטורה בלא חליצה.

(כא) גמ', רחמנא אמר ויצאה מבינתו והלכה והיתה לאיש אחר דלא ליסתריה לבינתיה וכו'. העיר התורת הקנאות, דלהאי טעמא דהאיסור אינו מפורש בקרא, אלא ילפינן ליה מסברא. היכא דעבדא תשובה דליכא למיחש למסתריה לבינתיה, לכאורה תותר ביבום. וכתב, דשם מדרבנן לא תתייבם שלא לחלק בין הסוטה.

(כב) תוס' ד"ה לאחר ולא ליבם (הראשון), בסוה"ד, כיון דרמי עליה ליבומי. ביאר המהרש"א, דכיון דרמי עליה ליבומי טפי משאר קרובים, מסתברא דאינו בכלל אחר, ומשום הכי לא ממעינין ליה.

(כג) תוס' ד"ה אילו איתיה לבעל, הקשה רבי בשם ר' אברהם בר מרדכי וכו'. הרשב"א ביבמות (יא): תירץ, דהא דאיתא התם דסוטה ודאית מותרת לשוק בלא חליצה, היינו מימרא דרב, ופליג אסברא דרב יוסף דאי בעיא גט מבעלה אינה נפקא בלא חליצה, וסבר דכיון דטומאה כתיב בה כעריות הרי פטרה הכתוב מחליצה.

(כד) בא"ד, ויש לתרץ סוטה ודאית וכו'. ביאר הקובץ הערות (סימן טו סק"ז), דבודאי זינתה אין האיסור ליבם, מחמת האיסור לבעל, אלא דגזירת הכתוב הוא דחשיבא ערוה לענין יבום.

דף ו ע"א

(א) גמ', דהאי מיהא בשם טוב הוה קיימא. ביאר רש"י ד"ה בשם טוב, דאיכא למימר דהרא"ש. והקשה בהגהות הרד"ל, מי לא עסקינן בגוונא שקידשה השני, ומת מיד קודם דנועד דחזרה לכשרותה. וביאר, דכיון דלא נמצא תחתיה בקידושו שום שמץ פסול, שפיר נופלת ליבום, ולא דמיא להיכא דעליה דידיה הזוהרה התורה שלא יכניסנה.

נאכלת. אבל הכא שפיר יתלו דמנחה כשרה ומשום הכי נאכלת. ומאי דמייתו התוס' ראייה מהתם, היינו דאמרינן מדרבנן כיפרה ספיא, ועל כן יש לאוכלה בתורת קרבן ולא בתורת חולין כי היכא דלא יאמרו דיוצאת לחולין.

כא תוס' ד"ה נמצאו עדים זוממים, דלאחר הקמיצה איכא איסורא דרבנן. העיר הכרם נטע (על תוס' ד"ה קרב הקומץ), דלמאי דאמרינן עדים זוממים אית להו קלא, לא דמי כלל, דשאני הכא דאית ליה קלא ואף מדרבנן אין לאסור. אמנם שפיר כתבו לשינויא קמא, דאיירי שזינתה לאחר שקרבה מנחתה, דאליביה לא הוצרכנו להא דעדים זוממים אית להו קלא. נויש להעיר, דהגם דבסוגיין לא אמרינן להאי שינויי, מכל מקום סברא איכא בהא, ואמאי לא נימא כן. (ח.ו.י.).

כב תוס' ד"ה וטהורה, בתוה"ד, דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למיקרי בה וכו'. ביאר המנחת קנאות, דאי נימא דאין מותרת אלא לאחר שלש שנים שיצאה מכלל ספק משום דזכות תלתה לה, מה שייר למעט שלא נורעת זרע, הרי עד שלש שנים שאסורה על בעלה לא שייר בה זרע, ואחר שלש שנים, אם נטמאה הרי מיד בטנה צבה ומתה, ואם לא מתה, בהכרח שלא נטמאה ולא הזכות תלתה לה.

דף ז ע"א

א גמ', דאמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד דאיכא שלשה. כתב הבית שמואל (אה"ע כב סק"ט), דהני מילי בהולכין עמה לשומרה, שאם יצטרך אחד לנקביו יצטרך חבירו לשומרה ויעבור באיסור יחוד. אבל בהולכין סתם סגי בתרי, משום דאם אחד יצטרך לנקביו, אף השני ילך עמו, ולא חיישינן שיתייחד עמה במויד. והקשה המקנה (קידושין פא.), הא בסוגיין אינם הולכים לשומרה, ואמאי לא סגי בתרי. ומשום הכי ביאר, דרב הצריך שלושה משום דחייש שמא יתייחד האחד עמה במויד.

ב גמ', תלמידי חכמים אין כולי עלמא לא לימא מסייע וכו'. המקנה (קידושין פ:) העיר, מאי אהנו תלמידי חכמים, הא אכתי איכא למיחש שמא יצטרך אחד מהם לנקביו, והבעל דמסתמא אינו תלמיד חכם, לא מהני לשמור עם התלמיד חכם היחידי. ותירץ, דרב סבר, דעל התלמיד חכם שנשאר, שפיר מהני שמירת הבעל, משום דאינו חפץ שתאסר עליו לאחר שתשתה.

ג רש"י ד"ה שמא יצטרך, הכא נמי הואיל ושניהם אסורים בה. הקשה הרש"ש, הרי גם כשרק אחד אסור בה, איכא למיחש שמא יצטרך חברו לנקביו, ויתייחד זה האסור עימה. ותירץ, דאי משום הא, סגי בהא דבעלה עמה, ולא חיישינן ליחוד כדאיתא בקידושין (פא.).

ד בא"ד, שמא יצטרך הבעל או שליח ב"ד לנקביו. הקשה בחודשי הגרי"ז, מה שייר יחוד בשליח בית דין, נימא דליהוי לו דין בעלה בעיר, דליכא איסור יחוד.

ה גמ', בעלה נאמן מקל וחומר ומה נדה וכו'. הקשה הגרע"א (בתוספותיו למשניות), הרי הא דנאמן בנדה היינו משום דיש היתר לאיסורה וכדכתבו התוס' בד"ה נדה, ואיך ילפינן לטוטה שאין היתר לאיסורה. וכתב הרש"ש, דאכתי טוטה לא דמיא לשאר עריות, משום דשייר שהמים לא יבדקוה ותותר לבעלה. ובתורת הקנאות, כתב, דכיון דסבר ר' יהודה כמאן דאמר דמהני מחילה על הקינוי אף לאחר סתירה, (כדאיתא לקמן (כה)). שפיר חשיב יש היתר לאיסורה. אבל מסברא גרידא אף גבי נדה לא הוה אמינא להתיר יחוד, דהרי גם גבי נדה ילפינן מקרא "דסוגה בשושנים", כדאיתא בסנהדרין (לו.).

ו גמ', טוטה שהיא בלא לא כל שכן. כתב בתוס' הרא"ש, דמסקינן (ביבמות י"א): דהלאו ד"לא יוכל בעלה הראשון וגו' אחרי אשר הוטמאה". אתי לרבות טוטה שנסתרה, ומאי נסתרה נבעלה, ולישנא מעליא נקט. אבל טוטה שנסתרה שהיא בספק לאו שמא נבעלה.

ז גמ', היא הנותנת נדה דכרת חמירא ליה. כתב הגרע"א (בתוספותיו למשניות), דהיכא שאף הטוטה היא נדה, לכאורה יותר לו להתייחד עמה דהרי חמיר איסורא. אבל למאי דפרכינן להלן לא אם אמרת בנדה שכן יש היתר לאיסורה, היכא דהיא טוטה שאין היתר לאיסורה לא יהני אף אם פירסה נדה.

ח גמ', ואומר מים גנובים ימתקו. הקשה הרש"ש, הא נדה נמי מים גנובים היא. וביאר, דעיקר הכוונה על סיפא דקרא "ולחם סתרים ינעם", דלחם הוא קינוי לתשמיש, וסתרים היינו שנסתרה. ועוד ביאר, דהרי שנינו בשלהי נדרים (צא): דעדיף ליה שתהיה האשה עליו באיסור, ואם כן יש לחוש שמא יבוא עליה כדי שהמים לא יבדקוה, ושוב תהיה עליו באיסור. נאמנם יש לחלק, דרק היכא דמעיקרא אסורה עליו, אמרינן שאינו עושה מעשה להתירה כדי שתהיה אצלו באיסור. אבל היכא שמעיקרא היתה מותרת לו, לא אשכחן שיעשה מעשה לאוסרה על מנת שיהיה לו מים גנובים. (ח.ו.י.) ויותר מכך דבריו קשים מאוד, דאף דאיתא התם לסברא ד"מים גנובים וכו'", מכל מקום לא

מנוקה מעוון. ולכאורה הוא נגד סוגיין, דהרי אי תלינן באין הבעל מנוקה מעוון, מאי ראייה איכא לרב ששת דביש לה עדים במדינת הים, אין המים בודקים אותה. אבל אי נימא דאינו נפקותא דהינא, שפיר י"ל דנקט טעם נוסף. (י גמ', ואם איתא יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע וכו'. נראה דבדווקא נקטו רק הטעם דאתה מוציא שם רע על הטהורות, ולא אף את הטעם שמדחה אתה כח המים, ולא תתיירא לשתות. משום דבשלמא בזכות תולה, שפיר יש לומר דלא תתיירא משום דתסבור שזכות תתלה לה, אבל אי משום עדים, כיון דמסתמא נטמאה בסתר, סוברת דליכא עדים, ובמה תתלה. (ח.ו.י.).

יא תוס' ד"ה ושבאו לה עדים, בסוה"ד, מיהו מסתברא דהוא הדין לעד אחד. אבל הרמב"ם (פ"ג מסוטה הכ"ג) כתב, דאם בא עד אחד והעיד שהיא טמאה הרי זו תשב תחת בעלה, שהרי שתת.

יב בא"ד, כדעולא דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה וכו'. ביאר המשנה למלך (פ"ג מסוטה הכ"ג), דאף דדינא דעולא דכוחו כשניים היינו איירי לענין, מכל מקום מייתא הגמ' לדבריו, על מנת לבאר מאי טעמא תני במתניתין ושבאו עדים, הא איירא נמי בעד אחד, ופירשו דלעד אחד נמי מצינו שקראו עדים.

דף ו ע"ב

יג גמ', אלא לבתר דקדוש. פירש רש"י בסוף ד"ה אלא לבתר, דלנדבה נמי לא חזיא, משום דמנחת שעורים אינה כשרה אלא לטוטה ולעומר. והקשה בחידושי הגרי"ז (סטנסיל), תיפוק ליה דאינו יכול להביאה משום מנחה אחרת, כיון דהוקדשה לשם מנחת טוטה. [ולכאורה יש לומר דלא עדיף האי טעמא מהא]

יד גמ', אמר רב יהודה מדיסקרתא כגון שזינתה בעורה. כתב המשנה למלך (פ"א מסוטה הי"ד), דדוחק למימר שזינתה בעורה עם אותו שקינה לה בעלה ממנו, משום דמאי בעי התם. וכן במאי דאמרינן כגון שזינתה מפרחי כהונה, דחוק למימר שזה שקינא לה ממנו, היה בין המלוים. אלא חזינן, דגם בנטמאה מאחר אינה שורתה.

טו תוס' ד"ה כי קדוש מעיקרא, מאי שנא מהא דתנן וכו'. העיר הרש"ש, מהא דמבואר התם דהני מילי כשהקדישה משלו, דלגוונא שאינה מחויבת לא הקנה לה, ולא היה בכוחה להקדיש. אבל כשהקדישה משלה, אף דנתברר שאינה מחויבת, מכל מקום קרבנה לא נפיק לחולין. והכא במנחת טוטה שהוא מחויב בה, דמי להקדישה משלה דלא פקע מחמת טעות.

טז בא"ד, והכא נמי הוו עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי הקדיש. הקשה הרש"ש, מה לי בהא דאיכא עדים בעולם, הא כיון שאינם לפנינו והוא זקוק לברר הדבר, דעתו להקדיש המנחה. ומה שבאו עדים לאחר מיכן ונתברר שאינו זקוק לבירור המים, דמיא להא דאמרינן התם, דאם עד שלא נגנבה נדה, חשיב נולד, ולא מתירין לו.

יז בא"ד, למה אינו נשאל עליה. תירץ המשנה למלך (פ"א ממעשה הקרבנות ה"ד), דכל שהביאו ליד כהן, וכל שכן היכא שנתקדש בכלי, חשיב כתרומה שבאה ליד כהן, דתו אינו יכול להשאל עליה, כדאמרינן בנדרים (נט.). ובקהילות יעקב (בבא בתרא סימן לו סק"ג) כתב, דטעמא דלא מהני שאלה אחר שהגיע ליד גזבר, היינו משום דנתינה ליד הגזבר חשיב מעשה ולא אתי דיבור ומבטל מעשה, וכדביאר הש"ך (חו"מ רנה סק"ו). ומסתברא דרק לענין מאי דהוי ממון הקדש, חשיב מעשה, אבל לענין חלות הקדושה, לכאורה אכתי הוי בגדר דיבור ושפיר יהני שאלה. ושפיר הקשו התוס' דישאל, ותותר קדושת הגוף דידיה, ועל הקדושת ממון דלא בטלה על ידי השאלה, יהני פדיון.

יח רש"י ד"ה שמת הוא, ושוב אינה שותה דאמאן בעינן למשרייה. הקשה הרש"ש, הא אכתי בעינן למשרייה לבעל ולתרומה. ותירץ התורת הקנאות, דעיקר השקאת הסוטה אתיא להתירה לבעלה כדאיתא בשבת (קטו.). אבל להתירה לבעל או לתרומה בפני עצמן לא הותר להשקות. עוד הקשה הרש"ש, אמאי לא ביאר כדאמרינן ביבמות (לח.), והביא האיש את אשתו אמר רחמנא וליכא. ותירץ התורת הקנאות, דהאי קרא איירי היכא שמת קודם שהביאה, אבל הכא דהביאה וקדש כבר הקומץ, לא ממעטינן ליה מהאי קרא.

יט תוס' ד"ה קרב הקומץ, נראה דהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו עדים. הקשה החזון איש (אה"ע קמו), דמאי דאמרינן כיפרה ספיא, היינו היכא שהמנחה ראויה לברר הספק, או בגוונא דבשעת הקרבת המנחה אכתי בעינן לבירור הספק. אבל במנחת טוטה שהדין הוא דאם יש לה עדים אינה נבדקת, הרי המנחה לא כיפרה כלל, ומשום הכי תישרף. והאור שמח (פ"ד מסוטה הי"ד) כתב, דהתוס' כתבו כן רק אי נימא דאין הלכה כרב ששת.

כ בא"ד, דהכי אמר בפרק בתרא דכריתות. ביאר הכרם נטע, דאף דהתם אסורה בהנאה, אינו אלא מדרבנן, שלא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק

ותמר. והעיר הרד"ל, דבשלמא מעשה ראובן ויהודה שהודו, יש בו משום שבחן ושפיר אפשר להזכירם. אבל מעשה אמנון ותמר שיש בו משום גנותו של דוד, היאך שרי להזכיר.

כא גמ', אלא מה שכתב בעולם הזה. ביאר העינין יעקב, דכיון דמעשהו טוב לשמים וטוב לבריות, הוי מהדברים שהקין קיימת לעולם הבא ואוכל פירותיהן בעולם הזה, כדאיתא בקידושין (מ).

כב רש"י ד"ה ולא עבר, דרש רבי תנחומא אימתי לא עבר זר בתוכם כשבא משה לברכן. כתב המשכיל לדוד (דברים לג, ז), דלכאורה מאי דאמר לא עבר זר בתוכם היינו לוי, דכיון דלא רצה להזכיר את שמעון בברכה, היה מן הראוי שביין ראובן ליהודה יברך את לוי כסדר לידתו. ותמה, אמאי חשיב זר כלפי ראובן ויהודה. וביאר, משום דשמעון ולוי היו בעצה אחת להרוג את יוסף, וכדאיתא ברש"י בפירוש התורה (בראשית מט, ה). ולא מצינו שלוי הודה על חטאו, ועל כן כלפי ראובן ויהודה שהודו על חטאם, נחשב לזר.

כג בא"ד, שם. האור החמה הקשה, מה המעלה שברכם זה אחר זה, הא כל השבטים נתברכו ולא עבר זר בתוכם. ותירץ, שנוסח הברכה "זאת ליהודה" מורה שהיו שותפים בברכותיהם וברכותיו של אחד נתנו גם לשני, נמצאו ברכותיהם כפולות. וכעין זה כתב נמי בעין אליהו, וביאר, ששניהם זכו להיות גיבורים בכח. ראובן היה החלוץ לפני העם, ויהודה הכובש העיקרי. וגם גיבורים בתורה, שנאמר אצל ראובן "ויהיו מתיו מספר", וגבי יהודה נאמר "מחוקק" ודרשינן שהיו גיבורים בתורה. והמהר"ל (חידושי אגדות) ביאר, שזכו שלא עבר זר בתוכם, כיון שההודאה על החטא מורה על אחדותו יתברך, לכן ראויים יהודה וראובן להיות ביחד, דשניהם הודו על ידי הודאתם באחדותו יתברך, לכן התאחדו והתקשרו יחד כי הקדוש ברוך הוא שהוא אחד, מקשר את מיחדיו.

כד [שם, עיין באותיות הקודמות. ונראה לפרש על פי מה שכתב רש"י ד"ה יחי ראובן, אין לך בברכת כל השבטים מתחלת בואת אלא זו. דהיינו דברכת ראובן מפרשת לשל יהודה. דהיינו ד"זואת" דכתיב אצל יהודה, היינו דמשה מיתמה וכי כך הוצרך להיות ליהודה שמתגלגל, ובלשון בתמיה. והוסיף בתפילה, שמע ד' קול יהודה וכו' כמבואר בגמ' שאף הוא יזכה לחיי עולם הבא כדכתיב גבי ראובן "יחי ראובן ואל ימות", לעולם הבא. ואם כן אתי שפיר שהם התיחדו בכך, שברכה אחת שנאמרה באמצע, עולה לשניהם. וכן מתבאר ברש"י ד"ה יהודה בסוה"ד. (ר.ש.)]

כה גמ', והאמר רב ששת חציף עלי וכו'. הקשה המנחת חינוך (שסד), הא מסקינן בשבת (נה:), דראובן לא חטא כלפי שמיא אלא רק בלבב יצועי אביו דהוי בין אדם לחבירו. ומסקינן ביומא (פו:), דמאי דאמרינן חציף היינו במילי דשמיא, אבל בבין אדם לחברו אדרבה מכסה פשעיו לא יצליח, ואם כן שפיר עבדי ראובן דהודה. ובחכמת שלמה (בהגהותיו לשולחן ערוך, או"ח תרו ס"ב) כתב, דסוגיין אזלא כמאר דאמר ביומא (שם) דמאי דאמרינן "מכסה פשעיו לא יצליח" איירי בעבירות שכבר התפרסמו. ולדידיה, ליכא נפקותא בין עבירות שבין אדם למקום, לעבירות שבין אדם לחבירו, ומשום הכי מקשינן דכיון דלא התפרסם מעשהו אמאי הודה.

כו גמ', כי היכי דלא ליחשדו אחוהי. הקשה המנחת חינוך (שסד), כיון דיש בפרסום משום מיעוט כבוד שמים, היה לו לומר כן לאביו בצינעא כי היכי דלא יחשוד באחיו, ומדוע פרסם זאת ברבים.

כז תוס' ד"ה שמעת מינה, בתוה"ד, ויש לומר שהיה יכול לעכב הגט אצלו. הגרע"א (בתוספותיו למשניות) הסתפק, האם כוונתם שכלל לא יגרשנה, דכל שאינם חפצים בגירושין אין הבית דין כופין לגרשה ולא חיישינן שתבעל לו. או דלמא, דפשיטא שבית דין כופין לגרשה, אבל יכול לגרשה על מנת שתחזיר לו הנייר, דמהני כדאיתא בגיטין (עה:), דעתה לא תהיה ראייה בידה על הגירושין ולא תוכל לגבות כתובתה.

כח תוס' ד"ה אמר רבא, בסוה"ד, אבל הכא דחיה בעלמא. ור"ע מברטנורא (בפרקין מ"ה) כתב, דמתניתין איירא במקום שאין כותבין כתובה, אבל במקום שכותבין כתובה, מקרעת כתובתה ואין כותבין שובר. והקשה הגרע"א (בתוספותיו למשניות), הא קיימא לן דכותבין שובר, ושפיר איכא לאוקמי למתניתין אף במקום שכותבין כתובה. ותירץ התפארת ירושלים, דמאי דכותבין שובר, היינו דווקא משום דעבד לזה לאיש מלוה, אבל באומרת טמאה אני דאיגלאי מילתא שמעולם לא התחייב לזה, לא אמרינן עבד לזה ואי אפשר לחייבו לשמור שוברו. והתורת הקנאות האריך להזכיר, דגם בנאסרה משום זנות לא אמרינן דאיגלאי מילתא שמעולם לא התחייב לזה, אלא דחשיב כאילו פרע חיובו, ושפיר יש לומר ביה עבד לזה לאיש מלוה.

דף ח ע"א

א גמ', דמסקינן לה ומחתינן לה. פירש רש"י בדר"ה ומחתינן, מכל הר הבית.

חיישינן לה. וביארו שם התוס' משום שהוא אינו יודע זאת. והיאך ביאר כאן שיודע זאת, ועושה כן בכוונה תחילה. [ובתורת הקנאות ביאר, דאינו טעם בפני עצמו, אלא דמוסיף על הטעם הראשון, דגם אי נימא דמכל מקום כיון שכבר בעלה אינו חש בהא שאין התר לאיסורה, הרי מים גנובים ימתקו, וכדביארו התוס' בדר"ה ואומר.

ט מתני', מאיימינן עליה כדרך שמאיימינן על עדי נפשות. ביאר רש"י בדר"ה על עדי נפשות, כדאמרינן בסנהדרין (לו:), הווי יודעים שלא כדיני נפשות דיני ממונות. משמע דבזה האיום גופיה היו מאיימינן גם על הסוטה. וביאר המנחת הקנאות, דהרי גם בסוטה איכא דיני נפשות, דאם לא תודה ותשתה, ימות זרעה עד סוף כל הדורות.

י מתני', אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה. ביאר המנחת חינוך (שסה), דהא דנאמנת לומר טמאה אני, אינו מדין "עד אחד". דהא באשת ישראל צריכה לומר דהיה ברצון, ואין אדם משים עצמו רשע. אלא נאמנת מדין "שוויה אנפשה חתיכה דאיסורא". ואף דכתב הר"ן בנדרים (צ:), בדר"ה איכא למידק, דכיון דמשועבדת לבעלה ל"א בה שוויה אנפשה, הכא דכבר נאסרה עליו מחמת הקינוי ואינה משועבדת לו, שפיר אמרינן בה שוויה אנפשה.

יא מתני', ר' יהודה אומר אם היה ליבה נאה לא היה מגלהו. ביאר הרד"ל, דאף ר' יהודה מודה דקורע בגדיה, ורק אם רואה שליבה נאה, לא היה מוסיף לקרוע, דאי לא תימא הכי, מנין לו שליבה נאה. ובהכי יתיישב מאי דמקשו התוס' לקמן (ח:), ד"ה אם היה, וכי ר' יהודה פליג אגזירת הכתוב. דבאמת אף ר' יהודה מודה שקורע בגדיה.

יב רש"י ד"ה שוברת כתובתה, בסוה"ד, ואינה נהרגת שלא התרו בה עדים. העיר הרש"ש, דגם לר' יהודה בן בתירה ד"אשה חברה" אינה צריכה התראה, הכא אינה נהרגת לפי שאין אדם נהרג על פי עצמו, ודוחק לומר דהיכא דאיכא רגליים לדבר שאני.

יג רש"י ד"ה ששם משקים את הסוטה, בתוה"ד, לפיכך לא קידשה שיוכל לעמוד בחלל השער. הקשו התוס' ביבמות (ז:), ד"ה זה נכנס, אמאי לא קידשו שער ניקנור, הא כיון דביאה במקצת לאו שמייה ביאה, יהני הא דיכניס ידיו לשער ניקנור הקדוש. ואין לומר, דבכהאי גוונא אינו לפני ה', דאי יקדשוהו שפיר יהיו לפני ה'. ומשום הכי ביאר, דלא קדשוהו משום דעשוי להגין על המצורעים מפני החמה והגשמים.

דף ז ע"ב

יד גמ', מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים באחד. מדברי הרמב"ם (פ"ג מסוטה ה"א) שכתב, דאין משקינן את הסוטה אלא בבית דין של שבעים ואחד, מבואר, דהא דבעינן שבעים ואחד היינו להשקאה. אבל מדברי התוס' בסוף ד"ה מה להלן מבואר, דרק לענין האיום בעינן בית דין של שבעים ואחד, אבל גמר דינה אינו בשבעים ואחד. ועיין באות הבאה.

טו תוס' ד"ה מה להלן בבית דין, בסוה"ד, ונראה דאיום לא היה מעכב. כתב התורת הקנאות, דלדבריהם יתיישב נמי מה שהקשו בסוה"ד מה להלן בשבעים ואחד, אמאי לא תני להשקאת סוטה בהדי הני דבעו שבעים ואחד. דכיון דאינו מעכב לא תני לה. וכתב הקרן אורה, דלדבריהם אף בית דין הגדול אינו מעכב. אבל לדעת הרמב"ם (לעיל אות יג) דשבעים ואחד קאי על עצם ההשקאה, הרי דמעכב.

טז בא"ד, שם. הקשה הכרם נטע, כיון דכתיב ביה "תורה" אמאי אינו לעיכובא, הרי כתבו התוס' לעיל (ב:), ד"ה מאי, דכל היכא דכתיב "תורה" הוי עיכוב. ותירץ, דהאי ילפותא הוי אסמכתא בעלמא. ועוד תירץ, דכיון דלא כתיב להדיא אלא נפיק מדרשה, אינו מעכב.

יז גמ', ורמיננהו כדרך שמאיימינן וכו'. העיר הקרן אורה, דלא שייך הכא להקשות "ורמיננהו", דהא בהאי ברייתא גופה מבואר דמאיימינן עליה שלא תשתה, ועל כרחך דשאני היכא דכבר נמחקה המגילה.

יח גמ', יהודה הודה ולא בוש. העיר העינין יעקב, אמאי הקדים את יהודה לפני ראובן. וביאר, דהודאת יהודה קדמה להודאת ראובן, דרק אחר שיהודה הודה, הודה אף ראובן.

יט גמ', ראובן הודה ולא בוש. כתב הרמב"ם (פ"ג מסוטה ה"ב), ומגידין לה מעשה יהודה ותמר כלתו, ומעשה ראובן בפלגש אביו על פשוטו. וביאר הכס"מ, דאליבא דאמת ראובן לא חטא כדאיתא בשבת (נה:), וע"כ כתב, דמגידין לה מעשה ראובן כמשמעות פשט הכתוב. והק' בשו"ת הרמ"א (סימן יא), הא אמרינן התם כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, וכן במגילה (כה:), "מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם", וביאר רש"י (שם) בדר"ה ולא מתרגם, דחיישינן לגנותו. [דהיינו דאין פירוש כפי פשוטו] ואיך שרי לומר לפני דבר זה. ותירץ, דהכל שרי כדי שלא ימחק השם שנכתב בקדושה ובטהרה.

כ גמ', שם. הרמב"ם (פ"ג מסוטה ה"ב) הוסיף, דאומרים לה אף מעשה אמנון

סוטות, דמסתמא איירי בשתי סוטות של שני בעלים, ושפיר דמיא לשני אדונים בשני בתי דינים.

(ו) גמ', למימרא דר' יהודה חייש להרהורא וכו'. הקשה הערוך לנר (סנהדרין מה.) דלמא לעולם לא חייש ר' יהודה להרהורא, ורק לענין סקילה גזירת הכתוב היא "אותה" בלא כסותה. ואף דגם בסוטה איכא גזירת הכתוב דפרע ראש האשה, מכל מקום הוי שב ואל תעשה, דכתבו התוס' בד"ה אם, ולא דמי לסקילה דהוי קום ועשה.

(יא) גמ', גמירי אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות. הקשו התוס' בסנהדרין (מה.) ד"ה אלא, והאמרין במגילה (טו:) כל האומר רחב רחב מיד ניקרי. ותירצו, דאמרין התם דהיינו דוקא ביודעה ומכירה. וביאר המהר"ם (שם), דאף דגם באותה סוטה אם יראנה, יש לחוש שמא כשיזכרנה יבא לידי הרהור. שאני רחב שהיתה מארבע נשים שהיו יפיות ביותר, ורק בה חיישינן.

(יב) [רש"י ד"ה גמירי, מסורת בידי מאבותי. ולכאורה צריך עיון, דבסנהדרין (קא:) פירש רש"י בד"ה גמירי, פירש, דגמירי היינו הלכה למשה מסיני. (ר.ג.)].

דף ח ע"ב

(ג) גמ', לימא דרב נחמן תנאי היא. העיר הערוך לנר (סנהדרין מה.), איך סלקא דעתין דר' יהודה פליג אקרא דברור לו מיתה יפה, הא ר' יהודה גופיה אמר בסנהדרין (נב:) גבי סייף יודע אני שניווול הוא אבל מה אעשה שהתורה אמרה ובחוקתיהם לא תלכו, הרי דגם ר' יהודה חשש להא דברור לו מיתה יפה.

(יד) גמ', מר סבר צערא דגופיה עדיף. הקשה המהרש"א, כיון דסבר ר' יהודה דעדיף ליה טפי להסקל בלא כסות על מנת להמנע מצערא דגופיה, אמאי לא תירצו הכי לעיל (עמוד א') אהא דקשיא כיון דחייש ר' יהודה להרהורא, אמאי נסקלת בלא כסותה. ותירץ, דאי יש לחוש להרהור, לא היו מניחים לה להסקל בלא כסות, אף דעדיף לה טפי.

(טו) גמ', חבל המצרי מהו שיעכב. הקשה תוס' הרא"ש, היכי סלקא דעתיה שיעכב, הרי אפילו אי הוי כתיב בהדיא, כל שלא שנה עליו הכתוב אינו מעכב. ותירץ, דמאי דאמרין מעכב, היינו לעכב ההשקאה עד שימצא חבל המצרי, אבל הא פשיטא דאם השקוה בלא חבל הוי השקאה.

(טז) גמ', אמר ליה נניתה ואחר כך מביא חבל המצרי וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ג מסוטה ה"א), דאם לא מצא חבל המצרי, מביא חבל מכל מקום. והקשה הכסף משנה, דבסוגיין אמרינן דאם לא מצא חבל המצרי אפשר אף בצלצול קטן, ולא בעינן דווקא חבל.

(יז) גמ', תרגמה אנשים. לכאורה צריך עיון דאי היו רק נשים היאך יבאר אביי דברי רבי יהודה, דאם לבה נאה אינו מגלה וכמו שביארה הגמ' לעיל (בעמוד א'). ואולי יש ליישב, דסוגיין דלעיל דטעמיה משום דחייש להרהור הא רבא קאמר לה. אבל אביי יסבור, דטעמיה דרבי יהודה, משום דחייש שמחמת שהנשים יראו את יופיה יהיה ליבה גס, ולא תודה. (א.ב.)

(יח) גמ', ונשים חייבות. ביאר התוס' הרא"ש, דהא דתני במתניתין וכל הנשים מותרות לראותה, היינו אגב דתני דעבדיה ושפחותיה אסורין לראותה. והיינו אפילו חברותיה שליבה גס בהן, אבל לא אתי לומר שאינן חייבות.

(יט) גמ', אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטילה וכו'. ביאר העיון יעקב, דאתי לאשמועינן, שלא יאמרו הנשים הסוטות דבזמן הזה שאין משקים, לא יארע לי אסון, משום דאף דהמדה בטלה, מכל מקום במדה לא בטלה.

(כ) גמ', ארבע מיתות לא בטלו. הקשו התוס' בכתובות (ל:) ד"ה דין, דחזינן כמה עבריינים ועובדי כוכבים שמתים על מטותם ולא נענשים בדין ארבע מיתות. ותירצו, דעל ידי תשובה מקילין לו, ופעמים שאף מוחלין לו, ופעמים שזכות תולה ואינו נענש בעולם הזה.

(כא) תוס' ד"ה מי שנתחייב סקילה, מקשינן מפרק השוכר את הפועלים וכו'. הריטב"א בכתובות (ל:) תירץ, דשמא לא היה נידון על אותה עבירה בעולם הזה, אלא נידון על עבירה אחרת שהיא בחנק. והתוס' הרא"ש (כאן) תירץ, דפעמים דזכות תולה ונידון בקלה.

(כב) בא"ד, ויש לומר דלאו דווקא נקט נופל. כתב המנחת קנאות, דהאי יש לומר לפירושא דרש"י אתא, וכוונתם, דאף שסקילה לא נתקיים בו, מכל מקום כיון דהתקיים בו דין מדיני הנסקלים, שפיר חשיב כעין אותה המידה, דלאו דווקא אמרינן או נופל מן הגג.

(כג) בא"ד, אבל קשיא לרבי וכו'. בתוס' הרא"ש תירץ, דהאי דנופל והורגו לא דמי לסקילה, לפי שעיקר הסקילה היא הדחיה שאינו מת מעצמו, תדע, דהא לא אמרינן מי שנתחייב סקילה, כותל נופל עליו. והכא זכות תלתה לו שלא מת ממש כבעין חנק, אלא מת במיתת עצמו דדמיא לחנק.

(כד) גמ', תלמוד לומר כי כל סאון ברעש. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות),

וכתב התוס' הרא"ש, דפירש כן משום דסבר דשער המזרח היינו דהר הבית. אבל יש לפרש, דהוא שער המזרח של העזרה, ומחתינן לה רק מהעזרה אבל לא מהר הבית.

(ב) גמ', דתניא אין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד על גביו. ביאר רש"י בד"ה אקורבנייהו, דנפקא לן בספרי מ"תשמרו להקריב לי במועדו, דמצוה שיעמוד וישמור קרבנו. והקשה הגבורת ארי (תענית כו.). הא האי קרא בקרבן תמיד איירי, ואיך ילפינן מינה לקרבן יחיד. וביאר, דבאמת מן הדין לא בעינן שיעמוד על קרבנו אלא בתמיד, והיינו טעמא דתיקנו מעמדות, כדאייתא בתענית (כו.). אבל רבנן תיקנו למצוה מן המובחר, שגם בקרבן מוסף ובקרבנות יחיד יעמוד על קרבנו.

(ג) גמ', אלא אמר קרא אותה לבדה. פירש רש"י בד"ה אותה, דכתיב "והשביע הכהן אותה". אבל הרמב"ם (פ"ד מסוטה ה"ב) כתב, דילפינן לה מקרא ד"והעמיד אותה". וביאר הגרע"א (בגליון הש"ס), דהיינו מדכתיב "והעמידה" במפיק "ה". וכן איתא בנדרים (עג.), דכתיב "והשקה אותה". וביאר הר"ן בד"ה לא מן השם, דילפינן לה מדכתיב "והשקה" במפיק "ה".

(ד) גמ', איכא בינייהו רותתה. הקשה התוס' הרא"ש, מאי איכא בהא דהיא רותתה, אכתי חברתה כשתראה שאף שרותתה מכל מקום אינה מודה, תתחוק אף היא ולא תודה. ומשום הכי כתב, דצריך לגרוס איכא בינייהו רותתות, ואיירי דשתיהן רותתות, ולית בה משום ליבה גס בחברתה. [אמנם לגירסא דידן, ולפי מה שפירש רש"י בד"ה איכא בינייהו דאחת רותתה. יש ליישב הקושיא דאדרבא, איהי סברה דכיון שהשניה רותתה, ומכל מקום שותה, הרי שטהורה היא. ומה שרתתה, היינו מעצם המעמד. אבל היא שאינה שטורה, אדרבא פחד השניה יכניס מורך בלבבה ותודה. מה שאין כן כשאינה רותתה, הרי אין כאן מעמד של פחד. אלא מה שהאחרת שותה ואינה חוששת, מכניס בלב השניה עז להתגבר על בושטה ולא להודות. וכמו שפירש רש"י בד"ה שלא יהא.]

(ה) גמ', כאן בכהן אחד כאן בשני כהנים. פירש רש"י בד"ה בכהן אחד, דדוקא בכהן אחד הוי חבילות, אבל בשני כהנים, לא הוי חבילות. וכתב המגן אברהם (או"ח קמז סק"א), דהיינו לשיטת התוס' בד"ה אין משקין, שהאיסור הוא בעצם העמדת שתיהן בעזרה, ומשום הכי אמרינן דרק בכהן אחד חשיב חבילות. אבל לשיטת הרמב"ם (פ"ד מסוטה ה"ב) דקאי אהשקאה, כדמשמע מסתימת לשונו "אין משקין שתי סוטות כאחת", נראה להיפך, דדווקא בשני כהנים משכחת להאי איסורא, אבל בכהן אחד שאינו יכול להשקות לתרווייהו בבת אחת לא שייך האי דינא דחבילות, והיינו טעמא דקתם ולא כתב החילוק בין כהן אחד לשני כהנים, דסתמא משמע דאיירי בשני כהנים שמשקים בהדי הדדי.

(ו) רש"י ד"ה בכהן אחד, הוי חבילות וכן לגבי עבדים בבית דין ובאדון אחד. כתב המשנה למלך (פ"ג מעבדים ה"ט), דמשמע מדבריו, דאדון אחד יכול לרצוע לשני עבדיו בשני בתי דינים, ותמוה, דהא אכתי הוי חבילות משום האדון. וכתב, דצריך לומר דטעות סופר הוא ברש"י, ויש לגרוס "או באדון אחד", וכוונתו, דבבית דין אחד אסור אפילו בשני אדונים. ובאדון אחד אסור אפילו בשני בתי דינים, דכיון דהאדון הוא הרצוע, הרי איכא חבילות מחמת האדון. והמנחת קנאות כתב, דהיכא דהרציעה נעשית בבית דין אחר, לא חשיב שנעשה כאחת, וליכא משום חבילות.

(ז) תוס' ד"ה אין משקין, בתוה"ד, וכי היה אוסר בכהאי גוונא לשחוט שני זבחים כאחת. לכאורה ביאור דבריהם, דהשוו בין מה תכתיב גבי זבחים "ותזבחהו" להא דכתיב גבי סוטה "אותה" דהיינו אותה לבדה. אמנם מדברי המגן אברהם (או"ח קמז סק"א) דתירץ קושייתם, דהני מילי בדברים של חובה, אבל בשאר זבחים של רשות ליכא קפידיא דחבילות. נראה, דכוונתם להקשות מדין חבילות חבילות המובא להלן בסוגיא. והמנחת קנאות תמה על תירוצו, הא סוטה נמי לא הוי דבר שבחובה, דהא אם רצה אינו משקה, ואפילו הכי שייך בה משום חבילות חבילות.

(ח) תוס' ד"ה והא אין עושין, תימה מאי פריך וכו'. תירץ התורת הקנאות, דמאי דמקשינן "מאי בינייהו", היינו משום דמשמע שנחלקו לדינא, וכיון דמדרבנן אין עושין חבילות חבילות אין נפקותא לדינא ומאי בינייהו.

(ט) תוס' ד"ה כאן בשני כהנים, בתוה"ד, ותימה והא טהרת שני מצורעין וכו'. הקשה המהרש"א, הא כיון דהאדון הוא הרצוע, דמיא לשני מצורעין בשני כהנים, דליכא משום חבילות. ותירץ הרש"ש, דקודם הרציעה יש לו לאדון להעלותו לפני הבית דין, ועלה הקשו, דמרש"י משמע שיכולים שני אדונים להעלות עבדיהם בפני בית דין אחד, והרי הוי חבילות דומיא דשני מצורעין לפני כהן אחד. והמשנה למלך (פ"ג מעבדים ה"ט) כתב, דאכתי יש לחלק בין מצורע שהכהן עושה מעשה, לרציעה שאין הבית דין פועלים כלל והכל מעשה האדון. ובהגהות הרד"ל כתב, שיש להגיה בדבריהם "השקאת שתי

בטענה שהוא הבכור ומגיעה לו.

יב) מתני', לא על משה לבד אמרו. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דקאי אנשמות הצדיקים, אבל משה עדיף מהם שאף בקבורת גופו התעסק הקב"ה.

יג) גמ', שמשון בעיניו מרד. הקשה הרי"ף **בעין יעקב**, וכי מרד רק בהילוך אחר ישרות עיניו, הרי מרד בהא שבעל בת אל ניכר. ועוד, דאף דהעבירה תחילתה במראה עיניים, העונש הוא על העבירה גופה ולא על מה שהביאו לכך. ותירץ, דכיון דמשמים היתה זאת כדי להנקם מפלשתים, אין לעונשו על גוף העבירה. אבל בהא דאמר כי ישרה היא בעיני שפיר יש לעונשו. אמנם דעת הרמב"ם (פי"ג מאיסורי ביאה הי"ד, ט"ו, ט"ז) שלא יעלה על הדעת שמשון המושיע את ישראל וכו' נשא נשים נכריות בגיותן. אלא אף דבית דין לא קבלו גרים כגון אלו, שמא נתגיירו מהפחד והטובה שהיה לישראל, ואינם גירי צדק. ואף על פי כן אי גירום הדיעות, היו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן, ולא מקרבין אותן, עד שתראה אחריתם. וכן משון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר.

יד) גמ', תחילת קלקולו היה בעוה. פירש רש"י **בד"ה תחילת**, דההיא דתמנת לאו קלקול כולי האי, כיון שלקחה לאשה ולא היה דרך זנות. והקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), אדרבה, הא אמרינן **בעבודה זרה** (ל:): דאף בשאר האומות נאמר האיסור דלא תתחתן בהם, ולכאורה חמיר טפי מאשר ביאת זנות. ותירץ, דמשון גיירן וכדעת הרמב"ם (הובא באות הקודמת). ומאי דאמרו לו אביו ואמו "כי אתה הולך לקחת אשה מהערלים", אינו מחמת האיסור, אלא מחמת שאינם ראויים לו דמזרע פסול באו. והקראן **אורה** כתב, דאפילו הכי זנות חשיב קלקול טפי.

טו) גמ', לדללה את כוחו. ביאר רש"י **ד"ה שדלדלה**, כמו אבני הר שנדלדלו. והעיון יעקב ביאר, דהוא מלשון דל ואביון, שדלה מכוחו מליבו וממעשיו.

טז) גמ', אביו אמר ידעה בו באותו צדיק דלא מפיך שם שמים לבטלה. הקשה התורת הקנאות, וכי לעבור אמדבר שקר תרחק חשיד, אלא על כרחך דסבר כמאן דאמר **ביבמות** (סה:): דמותר לשנות מפני השלום. ואם כן אף להזכיר שם שמים שרי, וכמבואר התם דשמואל שינה מפני השלום, דאמר לשאול דציווהו ה' לזבוח עגלת בקר. ותירץ, דשאני התם דבאמת הלך לזבוח נמי עגלת בקר, ורק בכהאי גוונא שרי להזכיר שם שמים מפני השלום. אבל הכא דשקר גמור הוא, לא אשכחן דמותר אף להזכיר שם שמים מפני השלום.

יז) גמ', מאי כל טמא וכו' דברים האסורים בניזוי. ביאר רש"י **בד"ה דברים**, דהוא משרת ענבים דלא נפיק מ"כל אשר יעשה מגפן היין". וכתב המנחת הקנאות, דכיון דנזיר שמשון אינו מדין נזיר אלא מדין נדר, וקיימא לן **בניזוי** (לו:): דבשאר איסורים לא אמרינן היתר מצטרף לאיסור, משום הכי הוצרך לאזהרה מיוחדת לפרוש ממנו, דאסורו מדין היתר מצטרף לאיסור.

יח) גמ', הוא איווה לדבר טמא. ביאר רש"י **בד"ה איווה**, לישא בת אל נכר. והמהרש"א (בחיידושי אגדות) ביאר, דאיווה להכותם בלחי החמור שהוא דבר טמא, ומשום הכי לא נעשה לו נס אלא מדבר טמא. עוד פירש, שהתאווה לאכול דבש מתוך נבלת האריה הוא הטמא.

דף י ע"א

א) גמ', הוחל שבועתו של אבימלך. פירש רש"י **בד"ה הוחל**, דכיון שעברו הם על השבועה תחילה, שוב הותר אף לו לעבור עליה. והקשה **בשו"ת משכנות יעקב** (ח"מ סימן סא), בלאו האי טעמא, תיפוק ליה דהשבועה היתה רק עד דור רביעי, וכדפירש רש"י **בפירוש התורה** (בראשית כא, כג) דעד כאן רחמי האב על בנו. וכן פירש **בשופטים** (א, כא), דהשבועה היתה רק כל עוד שנכדו של אבימלך קיים היה. והמהרש"א (בחיידושי אגדות) כתב, דצריך לומר שנכדו היה קיים.

ב) גמ', שם. בהגהות מרדכי בשבועות (תשפג) הוכיח מסוגיין, דשניים שנשבעו זה לזה ועבר אחד על השבועה, אף חברו אינו חייב לשמור השבועה. וכן פסק **השולחן ערוך** (יור"ד רלו ס"ו). והט"ז (שם סק"ג) כתב, דהראיה **מלקמן** (יג:). וכבר העיר עליו הנקודות הכסף, דממקור דברי השולחן ערוך שהם ההגהות מרדכי שהזכרו, מבואר להדיא דראיתו מסוגיין.

ג) גמ', וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. הקשה הרי"ף **בעין יעקב**, הרי אחז גם במוזות הפתח, ואם כן הוי טפי מששים אמה בין כתיפיו. ותירץ, דאותו שיעור ששים אמה דגמירי כולל נמי את מוזות הפתח. עוד תירץ, דבין הכתפיים היה ששים אמה, אבל הכתפיים גופיהו היו טפי, ומוזות הפתח היו על הכתפיים.

ד) גמ', אין טחינה אלא לשון עבירה. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאם הוא כפשוטו שהעבדהו בטחינה, הוי ליה למיכתב לשון של בעל כורחו כגון "ויטחון להם". ומדכתב "ויהי טחון" משמע דהוא מרצונו. ועל כן פירשוהו מלשון עבירה. והעיון יעקב ביאר, דהחייגר אינו ראוי לטחינת רחיים, כדאיתא

דאף דסאון משמע נמי סאה, מכל מקום דרש מדכתיב "כי כל". ועוד דה"נ"ן שבתבת סאון באה להורות על הקטנות.

דף ט ע"א

א) גמ', יושב בסקת עליון שם בה פנים. פירש רש"י **בד"ה שם בה פנים**, פנאי להפרע ממנה. והמהרש"א (בחיידושי אגדות) הביא מהילוקוט (איוב כד), דהקדוש ברוך הוא מפרסמו בעולם על ידי שמתעברת ולד שפניו דומים לפני הנואף.

ב) גמ', אינו והאמר רבא שלשה כוסות האמורות במצרים וכו'. הקשה העיון יעקב, אמאי לא הקשו בפשיטות מהמפורש בקרא, שלקו במצרים, על הים ובימי פרעה נכה. ותירץ, דהא דאמרינן שאין הקב"ה נפרע מאומה אלא בשעת שילוחה, היינו דווקא אחר מתן תורה שנבחרו ישראל להיות מונהגים תחתיו, ושאר האומות נמסרו לידי שליח, ומשום הכי נפרעים מהם רק בשעת שילוחם. אבל מדאמר רבא שלשה כוסות שפיר קשיא, דמבואר שעתידה ללקות עם חברותיה אף שכבר לקתה בימי פרעה נכה שהיה אחר מתן תורה.

ג) גמ', וכי תימא הנך אודו לעלמא והני אחריני נינהו. **ביבמות** (עו:): פירש רש"י **ד"ה הנך**, שאותם שבימי משה טבעו בים, ומאי דאזהר רחמנא עליהם הוא על הערב רב. והקשה הרשב"א (שם), הא לא כל המצרים מתו, אלא רק אותם שרדפו עם פרעה אחר שילוחם. ומשום הכי ביאר, דהנך אזלי היינו במשך הגלות, אי נמי בימי סנחריב שבלבל האומות. ובביאור הגר"א (אה"ע ד, סק"ח) כתב, דרש"י דסבר כדמצינו **במדרשות** שכשם שלקו בים, כן לקו נמי המצרים שנשארו במצרים. [וכן הביא רש"י **בפירוש התורה** (שמות יד, כה)].

ד) רש"י ד"ה אשיא לבני, בתוה"ד, מנימין לית ליה הא דאמר בברכות וכו'. הקשה התורת הקנאות, מנין דלית ליה למנימין הכי, דלמא הגם דסנחריב בלבם מקובל היה מאבותיו שמצריים הם. ותירץ, דמדאמר ליה רבי עקיבא מנימין טעית, מבואר, דלא אמר כן מחמת מסורת מאבותיו, אלא מהא שישבו אבותיו במצרים, ועל כרחך צריך לומר דמנימין לא סבר שסנחריב בלבם.

ה) בא"ד, אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית. כתב הר"ש **ביריים** (פ"ד מ"ד), דר"ע לא אסיק אדעתיה הא דאמרינן **בתוספתא** (יריים פ"ב ה"ח), דלמצרים נתן הכתוב קצבה שישבו לארצם. וכן כתבו **התוס' ביבמות** (עו:): **ד"ה מנימין**.

ו) תוס' ד"ה מנימין, בתוה"ד, ארץ מצרים לא בלבל כדכתיב בפרעה נכה. הקשה הרש"ש, מאי ראייה, הרי על רבא דקאמר שלשה כוסות האמורות במצרים, אחת על פרעה נכה. נמי מקשינן דלמא הנך אודו, והני אחריני. ותירץ, דמנימין ודאי לא סבירא ליה הכי, וכדמוכח מדבריו בסוגיין דלא אודו לעלמא.

ז) תוס' ד"ה לא הכיתי לאומה, הוא הדין דאהא הוה מצי למיפרך. תירץ המהרש"א, דמאי דאמרינן לא הכיתי לאומה ושנית, היינו באותה מכה גופה, שלא יאמרו אין כוחו אלא בזה, אבל במכה אחרת שפיר נענשים.

ח) גמ', זה דוד ומשה שלא שלטו וכו'. ביאר העיון יעקב, דאף דמשה קדם לדוד, מכל מקום הקדימו לדוד, לפי שמפורש בו להדיא, שלא שלטו השונאים במעשה ידיו, אבל במשה הוי מקבלה ואינו מפורש.

ט) גמ', דוד רכתיב טבעו בארץ שעריה. פירש רש"י **בד"ה דוד**, דקאי אשערי עיר דוד. אבל רש"י **בפירוש איכה** (ב, ט) כתב, דקאי אשערי בית המקדש, וכתב המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאף דדוד לא בנה המקדש, מכל מקום עיקר הכבוד תלוי היה בדוד שהכין כסף וזהב לבנותו, וקנה מקומו.

דף ט ע"ב

י) גמ', הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), הרי מבואר בקראי שאף הסית לחוה שתאכל, ואיך שייך למימר שכיון שימות אדם ישא את חוה. וביאר, דהנחש סבר, דכיון דהציווי על עץ הדעת ניתן קודם יצירתה של חוה, אינה בכלל הציווי ואינה בעונש מיתה. ומאחר דיידע שסבורים הם דגם חוה הוזהרה וקיימא בעונש מיתה, סבר לפתותם על ידי שיכשיל את חוה, וכיון דלא תיענש הרי שאין בציווי ממש. והעיון יעקב ביאר, דהנחש סבר דכיון דחוה לא שמעה הציווי מפיו של הקדוש ברוך הוא, אינה בעונש האמור.

יא) גמ', וכן מצינו בקין. פירש רש"י **בד"ה קין**, שנתן עיניו בתאומוה יתירה שנולדה עם הבל. והוא כדברי **התוס' בסנהדרין** (לח:): **ד"ה וירדו**, דמאי דאמרו התם דעלו למיטה שנים וירדו ארבעה, היינו דעלו אדם וחוה וירדו עמהם קין ותאומוהו, אבל הבל נולד אחר כך, ושתי תאומוהו עמו. והעיר המהרש"א (חיידושי אגדות בסוגיין), דאינו כדמשמע **ביבמות** (סב:). שנולדה עם הבל רק תאומוה אחת. **ובבראשית רבה** (כב, ז) איכא למאן דאמר, דקין והבל חלקו ביניהם העולם, דאחד נטל המטלטלין, ואחד הקרקעות, ונתן קין עיניו בחלקו של הבל. ורב הונא אמר התם, דנתן עיניו בתאומוה יתירה שנולדה עם הבל

מהמדרש, שלא היו רוצים לברך, עד שאמר להם לשלם ביוקר על האכילה, טורח גדול הוא להמציא במדבר אוכל ומשקה, וכדי להפטר מן התשלום הסכימו לברך למי שאמר והיה העולם. וכתב התורת הקנאות, דמהכא מקור לפסק הרמ"א (חו"מ רמו סי"ז), דהאומר לחבירו אוכל עמי, חייב לשלם לו, ולא אמרינן מתנה קיהיב ליה.

יד גמ', ויראה יהודה ויחשבה לזונה. הקשה רבינו אליהו מזרחי (בראשית לח, טו), וכי משום דהיא זונה הותר לו לבא עליה. הרי במוזמנת לזנות לכולי עלמא אית בה משום לאו ד"לא תהיה קדשה". ואין לומר שקידשה במשכון שנתן לה, דהא אמרינן בקידושין (ח:): דהמקדש במנה והניח עליו משכון אינה מקודשת. וכתב, דצריך לומר שקידשה בכסף או בשטר ורק אחר כך בא עליה. ותמה המהרש"א (בחיידושי אגדות לעיל בעמוד א'), דאם איירי שקידשה, מה אמר יהודה "תקח לה פן נהיה לבו" (בראשית לח, כג). ועוד, דגם בכסף ובשטר לא מהני, דהא קידשה בינו לבין עצמו בלא עדים. וביאר, דרק אחר שניתנה תורה נאסרה הקדשה, וכדכתב הרמב"ם (פ"א מאישות ה"ד). אבל **בבראשית רבה** (פ"ה) מבואר, דבא מלאך הממונה על התאוה ודחפו.

טו גמ', דבר אחר מכתם שהיתה מכתו שנוולד כשהוא מהול. הקשה המהרש"א (חיידושי אגדות), הא איתא במנחות (מג:): מעשה ברוד שנכנס למרחץ, וכשראה עצמו ערום אמר, אוי לי שערום אני בלא מצוה, וכיון שנוכר במילה שבבשרו נתייבבה דעתו. ואי נימא שנוולד כשהוא מהול ולא קיים בעצמו המצוה, במה נתייבבה דעתו, ובשלמא למאן דאמר נולד כשהוא מהול צריך הטפת דם ברית ניחא, אבל למאן דאמר אינו צריך קשיא. וכתב בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סימן ל), דגם בנוולד שהוא מהול, מכל מקום אם נמשכה ערלתו מחויב מדאורייתא למול, כדכתב ה"ט"ז (יור"ד רסד סק"ט). ושפיר יש לומר דגם בנוולד מהול חשיב קיום מצוה במה שאינו מושך ערלתו.

גמ', נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג, קלט) מנה את איסור הלבנת פנים כאבוריהו דרציחה. ולכאורה מבואר, דדינא קא משמע לך. וכן נראה מדברי התוס' ד"ה נוח שהקשו, אמאי לא מנו את הלבנת פנים בהדי אלו שעומדים בפני פיקוח נפש. אבל המאורי (בסוגיין, וביתר ביאור בברכות מג:), כתב, דדרך צחות אמרו כן ואינו דינא. והשפת אמת כתב אתוס', דבריהם תמוהים בעיניו. ועיין באות הבאה. [ובאמת לשיטתם צריך ליישב לשון "נוח" ולא חייב].

טז גמ', מנלן מתמר. הקשה בזכרון שמואל (סימן סה אות כט), איך הותר לתמר למסור נפשה כדי למנוע הלבנת פנים. הא אף אי נימא כדכתב הפרשת דרכים (דרך האתרים דרוש שני), דאשפיכות דמים דנפיק מסברא "דמאי חזית דדמא דידך סמיק טפי", אף בן נח מחויב למסור נפשו. הני מילי ברציחה ממש, אבל רציחה במקשה דהלבנת פנים פשיטא שלא שייך מאי חזית. אלא מוכח כדעת מהר"ש יפה (הביאו הפרשת דרכים שם), דבן נח רשאי להחמיר על עצמו ולמסור נפשו אף שאינו חייב.

יז גמ', בהכר בישורוהו בהכר בישור. ביאר הענף יוסף, דהרי לענין השבת אבדה לא מהני טביעות עין אלא בתלמיד חכם. ומשום הכי כששלח יהודה לאביו אמר לו "הכר נא", והיינו שידון עצמו כתלמיד חכם, ויכיר הכתונת בטביעות עינא. ובאותו מדה שלחה לו תמר "הכר נא" שידון עצמו באותו דין שדן לאביו, ויכיר החותמת בטביעות עינא, דהיינו שאמר יהודה צדקה "ממני", שעל פי הוראתו עצמו צדקה.

יח גמ', יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא כולו וכו'. ביאר המהרש"א, דאף דאמו נתנה לו שם זה בעת לידתו על שם ההודאה, מכל מקום היה לה לקרותו אודה, אלא משמים שמו בפיה לקרותו יהודה, על שמו של הקדוש ברוך הוא על שם העתיד, שקידש שם שמים בפרהסיא. והוסיף הרי"ף בעין יעקב, דמשום שקידש שם שמים ברבים, זכה שמשעת לידתו נקרא כן, מה שאין כן יוסף שרק לאחר מעשיו הוסיפו "ה" לשמו.

יט גמ', שלקח מקח רע לעצמו. כתב בשו"ת ר"ע הילדסהיימר (ח"א יור"ד סימן רנ"ח), דיש שהוכיחו מדקרי ליה מקח רע, שאין להקים זכר ומצבה מחיים. ודחה הראיה על פי מה שביאר המהרש"א, דקרי ליה מקח רע, משום שנהג שררה בהקימו מצבת זיכרון בעוד אביו דוד בחיים. וכן איתא בספר ציון לנפש חיה (סימן כא), דאדם רשאי להכין מצבה לעצמו, ואף לכתוב עליה שמו. אך אדם חולה לא יעשה כן, דנראה כאילו התיימשו ממנו, וירע מזלו.

בבבא קמא (פח:): דאם סימחה נותן לו שבת כאילו טוחן בריחיים, אבל אם חיגרו נותן לו רק כשומר הפתח.

ה גמ', אלא מעתה לא ימחה. ביאר הרש"ש, דקאי א"שמש" דהוא לא ימחה, אבל "שמשון" פשיטא לגמרא דנמחה. דהא לקמן (עמוד ב') אמרינן דיהודה נקרא כולו על שם ה', ולא מקשינן ביה אלא מעתה לא ימחה. אמנם המהרש"א (בחיידושי אגדות) כתב, דקאי א"שמשון" דפשיטא למקשן דנמחה, והקשו אמאי נמחה. והבכור שור (בחיידושי לסנהדרין סה). שנדפסו בסוף ספרו תבואות שור) כתב, דסלקא דעתין דאף ב"שמשון בן מנח" שודאי דכוונתו לחול ולא לשם, לא ימחה, וכדעת הב"ח (או"ח סימן פד) דאדם ששמו "שלום" אסור לקרותו בבית המרחץ, ודלא כט"ז (שם סק"ג) שהשיג עליו.

ו [תוס' ד"ה אלא, בתוה"ד], דתנא ושייר. קשה, למסקנא דשמשון הוי כרחום וחנון ושייר שלום, מאי שייר דהאי שייר. ובשלמא להוה אמינא שייר נמי שמשון, אבל למסקנא קשיא. וצריך עיון. (א.ר.).

ז גמ', חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה. ביאר רש"י בד"ה מעין, דנשתנו לתפארת. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק ג) איתא, דנדמו לאדם הראשון. וביאר הרד"ל (שם), דאדם הראשון קודם החטא היתה קומתו שלימה וצלמו ודמותו כעין דוגמא של מעלה. [וכמבואר ברשב"ם בבבא בתרא (נח:). ד"ה בדיוקני עצמה, דאדם הראשון נברא בדמות דיוקנו של בורא כדכתיב בצלם אלוקים ברא אותו].

ח גמ', צדקיהו בעיניו דכתיב ואת עיני צדקיהו עור. כתב רש"י בד"ה צדקיהו, לא ידענא מנלן דנשתנה. ובפירוש הרד"ל לפרקי דרבי אליעזר (פרק ג) הביא מהתנחומא (פרשת ואתחנן), שנתנו בעיניו לזנביות של ברזל ולא נתעוור, הרי שהיו מעין דוגמא של מעלה. והמהרש"א (בחיידושי אגדות) ביאר, דנפקא לן מהמבואר במדרש שהביא רש"י במלכים א' (כה, ד), דעשה מערה מביתו עד ערבות יריחו להימלט, ומדסמך עצמו לברוח במערה בחשך, מוכרח שהיו עיניו מעין דוגמא של מעלה שראו גם בחשיכה.

ט גמ', אמר לה שמה נכרית את וכו'. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאף דאיסור נכרית אינו אלא מגזירת בית דין של חשמונאי כדאיתא בעבודה זרה (לז:), מכל מקום השבטים היו שומרים אף גזירות דרבנן, כדאיתא ביומא (כח:): לאברהם אבינו שקיים אף עירוב תבשילין.

י גמ', שמה קיבל כך אביך קידושין. הקשה העיון יעקב, הרי אחר שאמרה לו גיורת אני, מה יש לחוש לקידושי אביה, הרי גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי. וכתב, דמהכא מוכח, דלאו לכל מילי אמרינן כקטן שנוולד דמי, וכדכתבו התוס' ביבמות (סב:). ד"ה רבי יוחנן לענין פריה ורביה. ותמה עליו בתורת הקנאות, דשאני פריה ורביה דכיון דבנכריותו מתייחס אחריו, שפיר אמרינן דלאו כקטן שנוולד וקיים בורעו מגיותו מצות פריה ורביה, וכדכתבו התוס' שם, אבל לשאר מילי הוי כקטן שנוולד. ומה דאמרה לו גיורת אני כוונתה שאביה נתגייר קודם הורתה, ומשום הכי חזר לשואלה שמה אביה קיבל בה קידושין.

יא רש"י ד"ה יתומה אני, בתוה"ד, ואין נישואין לער ועונן וכו'. כתב בחידושי הגרי"י, דהרמב"ן (יבמות צח:). כתב, דעריות על ידי אישות כגון אשת קרובים מותרות ליכא בבן נח, דגבי עריות "קידה" כתיב ואינהו לית להו קידה וכו'. וכדמצינו גבי יהודה שאמר על תמר כלתו צדקה ממני, ואילו היתה אסורה משום כלתו אכתי חייבת היא מיתה דעריות וכו'. אמנם רש"י סבר, דבבן נח נמי שייך עריות דעל ידי אישות, ומשום הכי הוכרח לתרץ דלא הוי כלתו דלא היתה בת קדושין.

יב שם. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), הרי הוא לא ידע שכלתו היא ולא שאלה כלל מקידושי ער ועונן. ומשום הכי ביאר, דשאלה שמה קיבל כך אביך קידושין מעלמא ללא ידיעתך, והשיבה שאביה מת קודם לידתה ולא שייך שקיבל בה קידושין. ובגליון הש"ס להגרע"א (קידושין מה:): תמה על פירושו, הרי לשמה קידשה לא חיישינן כדהוכיחו התוס' (שם) בד"ה בפירושו. ותירץ התורת הקנאות, דמאי דכתבו התוס' דלשמה קידשה לא חיישינן, היינו משום דמעמידים לה בחזקת פנויה. והני מילי בישראל שחידשה בהם תורה דאזלינן בתר חזקה כדאמרינן בחולין (י:). אבל בבן נח דליכא ביה דינא דחזקה, שפיר יש לחוש שמה קידשה.

דף י ע"ב

(ג גמ', הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם. בתוס' שאנץ הביא

זמני הטיעור בדרגת היוזמי בעיני ע"י רבני הכולל בין השעות 9.45-10.45
בביתאמ"ד 'משכן אהרן' שע"י הניכי ישיבת פוניבז' קרית ספר, מודיעין עילית.